

การพัฒนาผืนป่าชุมชน

The Development of Community Forest Areas

นายณพดล พลเสน

ประธานกรรมการมูลนิธิรักษผืนป่าตะวันตกมรดกโลก ห้วยขาแข้ง อุทัยธานี

Mr. Nopadol Phonsen

Chairman of the Western Forest Conservation Foundation, World Heritage
Huai Kha Khang Uthaitхани

Email: noppadol.po@thaindc.org

บทคัดย่อ

การจัดการป่าชุมชนมีมุมมองที่แตกต่างกันของคนในสังคมไทย ป่าชุมชน (Community Forest) เป็นวิถีปฏิบัติและเป็นการปรับตัวของการจัดการทรัพยากรภายในชุมชนในการช่วยลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในชุมชน จากการถูกแย่งชิงทรัพยากรเพื่อการพัฒนาประเทศ และเป็นแนวทางหนึ่งในการรักษาพื้นที่ป่าและความสมบูรณ์ของนิเวศป่าไม้ เพื่อให้ระบบนิเวศคงความสมดุล หลักการจัดการคือการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพต่อการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การกำจัด การบำบัด การฟื้นฟูของเสียและมลพิษ

คำสำคัญ: ป่าชุมชน

ABSTRACT

Community Forest is the way of conducts and adjustment for resources within the community to reducing the problem of poverty and social inequality due to the looting resources for national development.

It is one measure to protect the forest areas and completeness of forest ecology for maintaining the balance status. The management principals are to conduct effectively to the use of resources sustainably, the disposal and treatment to the wastes and pollution.

Keyword: Community Forest

ป่าชุมชนคือ พื้นที่ป่าทั้งที่เป็นป่าบกและป่าชายเลน (รวมทั้งผืนดิน ดันไม้ พุงหญ้า พันธุ์พืช สัตว์ป่า แหล่งน้ำ และสรรพสิ่งที่เป็นธรรมชาติทั้งหมด) รอบชุมชน หรือใกล้เคียงกับชุมชน (อาจจะเป็นชุมชนทางการ เช่น หมู่บ้าน อบต. หรือชุมชนตามประเพณีก็ได้ และก็อาจจะเป็นหนึ่งชุมชน หรือหลายชุมชนที่มาจัดการร่วมกันก็ได้) โดยที่ชุมชนใช้อาศัย ทำมาหากิน และเลือกใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนทั้งในเชิงเศรษฐกิจและการรักษาระบบนิเวศ โดยชุมชนเป็นผู้วางแผน ตัดสินใจว่าต้องการอะไรจากป่า ต้องการเมื่อไร จะดูแลรักษา ฟื้นฟู และพัฒนาป่าชุมชนอย่างไร มีขอบเขตขนาดไหนที่ชุมชนจะดูแลได้ทั่วถึง ทั้งนี้ แผนการจัดการป่าของชุมชนอาจจะกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษร หรือเป็นจารีตประเพณี เป็นวิถีชีวิตในการจัดการป่าก็ได้ขึ้นอยู่กับชุมชนเป็นผู้กำหนด

ป่าชุมชนเป็นขนาดพื้นที่ป่าที่มีศักยภาพให้ประโยชน์ต่อชุมชนโดยตรง ได้แก่ การให้ไม้ใช้สอย อาหาร สมุนไพร และของป่าอื่น ๆ นอกจากนี้ยังให้ประโยชน์ทางอ้อม ได้แก่ การอนุรักษ์นิเวศป่าไม้ แหล่งต้นน้ำลำธาร ป้องกันพื้นที่เสี่ยงภัย เขตกันชน ป้องกันการพังทลายของดิน ลดความเสียหายจากอุทกภัย แหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า แหล่งพันธุกรรม แหล่งท่องเที่ยว และควบคุมอุณหภูมิของชุมชนหรือของโลก

ประเภทของป่าชุมชน

1. ป่าชุมชนตามประเพณีที่สืบทอดกันมา ได้แก่

1.1 ป่าหวงห้าม อนุรักษ์เพื่อประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ

1.2 ป่าต้นน้ำ เป็นพื้นที่ป่าที่ชุมชนเก็บรักษาไว้เป็นต้นน้ำลำธาร

1.3 ป่าใช้สอย เป็นพื้นที่ป่าที่แยกไว้เพื่อชุมชนได้ใช้ประโยชน์โดยเฉพาะ เช่น เลี้ยงสัตว์ เก็บผลผลิตจากป่า

เป็นต้น

2. ป่าชุมชนที่ริเริ่มโดยท้องถิ่น มักเป็นกรณีชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ที่ผสมผสานกันหลากหลายวัฒนธรรม อาจไม่ใช่ประเพณีดั้งเดิม แต่ชุมชนท้องถิ่นเห็นความจำเป็นที่จะต้องรักษาป่าขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง เช่น คัดค้านการทำลายป่า การรักษาแหล่งต้นน้ำ การสร้างความมั่นคงทางอาหารและปัจจัยใช้สอย การสงวนพื้นที่ดินไว้ให้แก่ชุมชนเป็นต้น

3. ป่าชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากภายนอก เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน รัฐ วัด เป็นต้น (ความเข้าใจพื้นฐานเรื่องป่าชุมชน www.prachathai.com/journal/2005/11/6266)

การพัฒนาผืนป่าชุมชน

หลักการจัดการพัฒนาผืนป่าชุมชน

หลักการจัดการผืนป่าชุมชน หมายถึง การดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพต่อการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การกำจัด การบำบัด การฟื้นฟูต่อของเสียและมลพิษ โดยมีความมุ่งหมายดำเนินการสรุปตามมาตรฐานการพัฒนาป่าชุมชนของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นได้ ดังนี้

1. การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน จากที่กล่าวมาข้างต้นแล้วว่าป่าชุมชนให้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม การที่พิจารณาว่ายั่งยืนหรือไม่จะต้องพิจารณาผลผลิตที่ได้จากป่า ต้องสม่ำเสมอและยั่งยืน

2. การกำจัด การบำบัด และการฟื้นฟูของเสียและมลพิษ การจัดการป่าชุมชนต้องขจัดของเสียและมลพิษให้ลดลงในเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้

3. การควบคุมกิจกรรมการจัดการ กิจกรรมการจัดการทั้งการใช้ทรัพยากรและการขจัดของเสียและมลพิษถ้าดำเนินกิจกรรมไม่มีประสิทธิภาพแล้วจะทำให้เกิดปัญหาต่อป่าชุมชน

แนวทางปฏิบัติงานการพัฒนาผืนป่าชุมชน

1. งานจัดการเพื่อบริหารระบบนิเวศป่าไม้ เป็นงานที่มีกิจกรรมการใช้ เก็บกัก รักษา หรือซ่อมแซม พื้นฟู พัฒนา ป้องกัน สงวน และแบ่งเขตการใช้ประโยชน์ของป่าไม้ เสื่อมโทรมและ/หรือป่าสมบูรณ์ เพื่อทำให้ป่าชุมชนนั้น ๆ สมบูรณ์เช่นที่เคยเป็น หรือเป็นอยู่ในสภาวะธรรมชาติ วัตถุประสงค์เพื่อความสมดุลธรรมชาติให้กับชุมชน

2. งานจัดการป่าชุมชนเพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำ เป็นงานจัดการป่าไม้ที่เน้นการสงวนและการแบ่งเขตพื้นที่เพื่อการเก็บพื้นที่ป่าไม้เป็นต้นน้ำลำธาร ให้มีน้ำไหลตลอดปีใน ปริมาณที่เพียงพอและคุณภาพที่ต้องการ รวมถึงเน้นการ ควบคุมการพังทลายของดิน และลดความเสียหายจากการ เกิดอุทกภัยด้วย ทำให้ดินไม่เคลื่อนที่และน้ำเก็บไว้ในดิน

3. งานจัดการป่าชุมชนเพื่อควบคุมการพังทลาย ของดินในพื้นที่ป่าชุมชนคือ พื้นที่ป่าเสื่อมโทรม พื้นที่ เกษตรกรรม พื้นที่พัฒนาเป็นที่อยู่อาศัย และถนน งานจึง ต้องเก็บดินให้อยู่กับที่เพื่อให้ดินเก็บน้ำ ไม่ให้ดินเคลื่อนที่

ไปจากที่เดิม เพราะถ้าเกิดการเคลื่อนที่แล้วจะทำให้ น้ำ ไม่ถูกเก็บไว้ในดิน และดินจะแปรสภาพเป็นตะกอน นอกจากทำให้คุณภาพน้ำเสื่อมโทรมแล้ว ยังไปทับถมพื้นที่ ตอนล่าง ทำให้คุณค่าของ บริเวณนั้นเสื่อมสภาพไป

4. งานจัดการป่าชุมชนเพื่อการผลิตอาหาร สมุนไพร และของป่าอื่น ๆ ต้องจัดโครงสร้างป่าไม้ให้เหมาะสม ไม่ หนาแน่นเกินไป เพื่อจัดการป่าชุมชนเป็นแหล่งดังกล่าวให้ แก่ชุมชนอย่างยั่งยืนและเพียงพอ

5. งานจัดการป่าชุมชนเพื่อการผลิตไม้ใช้สอยคือ งาน จัดป่าไม้เพื่อให้ผลผลิตแบบยั่งยืน ต้องมีข้อมูล Growing Stock และ Annual Increment ของพืชที่ให้อาหาร สมุนไพร และของป่าอื่น ๆ เพื่อนำหลักการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติแบบใช้แล้วทดแทนได้ หมายถึงว่าเมื่อ ตัดไม้ใช้สอยแล้ว Growing Stock สามารถให้ผลผลิต ทดแทนของเก่าได้

6. งานจัดการป่าชุมชนเพื่อการอนุรักษ์สัตว์ป่า เป็น งานที่มีลักษณะของการอนุรักษ์ป่าไม้ และ/หรืออนุรักษ์สัตว์

ป่า ซึ่งใกล้เคียงกับงานอนุรักษ์ป่าไม้และสัมพันธ์กับงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อให้ป่าเป็นที่อยู่อาศัย แหล่งอาหารที่ปลอดภัย และการสืบพันธุ์ของสัตว์ที่มีในป่าอย่างยั่งยืน

7. งานจัดการป่าชุมชนเพื่อป้องกันพื้นที่เสี่ยงภัย มีลักษณะเป็นการคุ้มครองพื้นที่ที่คาดว่าจะเกิดภัยพิบัติได้สูง โดยการอนุรักษ์พื้นที่ที่มีให้ถูกรบกวน อาจเป็นงานพัฒนาป่าไม้ต่อพื้นที่เสื่อมโทรม และคาดว่าจะเกิดภัยพิบัติ ต้องทำการฟื้นฟู พัฒนาให้เป็นป่าไม้เหมือนเดิม แล้วสงวนไว้ให้คงสภาพเช่นนั้นตลอดเวลา ต้องคุ้มครองพื้นที่ปลอดจากการพังทลายของดิน แผ่นดินทรุด และแผ่นดินถล่ม ปกคลุมด้วยพื้นที่ป่าไม้ ควรต้องฟื้นฟูและพัฒนาป่าปกคลุมให้มีประสิทธิภาพต่อไป

8. งานจัดการป่าชุมชนเพื่อเป็นแหล่งพันธุกรรม เป็นลักษณะงานอนุรักษ์ป่าไม้ พันธุกรรมพืช และสัตว์ที่กำลังจะสูญพันธุ์ ถูกคุกคาม ชนิดพันธุ์ที่หายาก และชนิดพันธุ์ที่ต้องการเก็บรวบรวมไว้ แต่มีการพัฒนาพันธุกรรมให้คงอยู่หรือสามารถถ่ายทอดพันธุกรรมไปยังที่ต่าง ๆ ได้

9. การจัดการป่าชุมชนเพื่อเป็นเขตกันชน ลักษณะงานเหมือนสร้างสิ่งกันชนให้พืชหรือสิ่งรบกวนจากภายนอกสู่ชุมชน อาจเป็นการใช้ป่าธรรมชาติเดิม หรือสร้างป่าล้อมรอบก็ได้ แต่เป็นพืชที่ล้อมรอบที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนอย่างเพียงพอ ทั้งนี้เพื่อสร้างเกาะกำบังการบุกรุกป่าอนุรักษ์ที่ป่าชุมชนล้อมรอบ และป่าชุมชนสามารถเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนทั้งไม่ใช้สอย อาหาร ฯลฯ การสร้างป่าชุมชนให้ล้อมชุมชน มีขนาดพื้นที่ที่สามารถใช้ประโยชน์ต่อชุมชนอย่างเพียงพอ ปกติขนาดความกว้างประมาณ 5 กิโลเมตร สำหรับชุมชนขนาดใหญ่ ถ้าชุมชนเล็กกว่านี้ก็กำหนดให้ความกว้างลดลง

10. งานสร้างป่าชุมชนเพื่อสร้างภูมิทัศน์ มีลักษณะงานแบบสร้างธรรมชาติให้บดบังมลพิษทางสายตาของชุมชน ทำให้ภาพของชุมชนกลมกลืนทั้งศิลปะและสี อาจใช้ป่าธรรมชาติหรือตกแต่งจากป่าธรรมชาติ หรืออาจสร้างขึ้นก็ได้

11. งานจัดการป่าชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ลักษณะงานเป็นการตกแต่งป่าชุมชนเพื่อให้ป่าชุมชนดึงดูดความสนใจ

ของนักท่องเที่ยว ด้วยการปรับเปลี่ยนโครงสร้างป่าให้มีพันธุ์ไม้ และ/หรือสัตว์ป่า ให้มีบทบาทหน้าที่เพื่อการท่องเที่ยว

12. การจัดการควบคุมไฟป่าในพื้นที่ป่าชุมชน ไฟป่าเป็นเหตุสำคัญในการทำให้ระบบนิเวศเสียสมดุลไป และส่งผลโดยตรงกับสิ่งมีชีวิตในป่าชุมชน เกิดความเสียหายทั้งทางด้านทรัพยากร สิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ชะงักการเจริญเติบโต รวมทั้งมลพิษส่งผลเสียด้านสุขภาพแก่ชุมชน อย่างไรก็ตาม ไฟป่าที่เกิดขึ้นหากได้รับการจัดการและการควบคุมที่ดีสามารถเพิ่มผลผลิตด้านพืชอาหารได้ อีกทั้งพืชบางชนิดต้องการไฟป่าเพื่อการเติบโตของเมล็ดในการสืบพันธุ์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจัดการของป่าชุมชนนั้น ๆ โดยการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ และได้รับความร่วมมือจากชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

งานการจัดการการมีส่วนร่วมในการพัฒนาป่าชุมชนของท้องถิ่น โดยให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการประชุม อบรม แสดงความคิดเห็นตัดสินใจ และสร้างความตระหนักในการพัฒนาป่าชุมชนร่วมกัน (มาตรฐานการพัฒนาป่าชุมชน ของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, http://www.dla.go.th/work/e_book/eb1/std210550/26/6.pdf)

ความยั่งยืนของป่าชุมชน

ความยั่งยืนของระบบนิเวศป่าชุมชน และคุณภาพชีวิตของชุมชนที่ได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชุมชน สถานภาพของป่าไม้ของระบบนิเวศป่าชุมชน สามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะคือ (1) ด้านการอนุรักษ์ มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศทรัพยากรป่าไม้ เหมาะแก่การใช้ประโยชน์ในแง่การอนุรักษ์ (2) ด้านการพัฒนา มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศทรัพยากรป่าไม้ เหมาะแก่การพัฒนาเพื่อการใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ (3) ด้านการฟื้นฟู มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศทรัพยากรป่าไม้ในระดับต่ำ เสื่อมโทรม เหมาะแก่การฟื้นฟูเพื่อการใช้ประโยชน์

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทรัพยากรป่าไม้กับกิจกรรมที่สามารถมีขึ้นได้

สถานภาพทรัพยากรป่าไม้	กิจกรรมชุมชน
ด้านการอนุรักษ์	1. ทำแนวเขตที่ชัดเจน 2. ปลูกป่าเสริม 3. ก่อสร้างฝายชะลอความชุ่มชื้น 4. ทำทางเดินศึกษาธรรมชาติเพื่อการศึกษาวิจัย และการท่องเที่ยวในพื้นที่ 5. จัดทำแนวกันไฟเพื่อควบคุมไฟป่า
ด้านการพัฒนา	1. ทำแนวเขตที่ชัดเจนและมาตรการควบคุมการเก็บของป่า 2. ปลูกป่าเสริม 3. ปลูกพืชอาหาร พืชสมุนไพร รวมทั้งการปลูกพืชอาหารสัตว์ในพื้นที่ป่าชุมชน 4. ทำทางเดินศึกษาธรรมชาติเพื่อการศึกษาวิจัยและการท่องเที่ยวในพื้นที่ 5. จัดทำแนวกันไฟเพื่อควบคุมไฟป่า
ด้านการฟื้นฟู	1. ปลูกป่าในพื้นที่เพื่อการตัดไม้ใช้สอย 2. ปลูกพืชอาหาร พืชสมุนไพร รวมทั้งการปลูกพืชอาหารสัตว์ในพื้นที่ป่าชุมชน 3. ทำแนวเขตกำหนดการฟื้นฟูเพื่อแบ่งแนวเขตการจัดการให้ชัดเจน

ที่มา: ข้อมูลดัดแปลงจาก “มาตรฐานการพัฒนาป่าชุมชน”, www.dla.go.th/work/e_book/eb1/std210550/26/26.htm

การจัดตั้งป่าชุมชนในปัจจุบัน

ด้วยสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศได้เสนอร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. ต่อที่ประชุมคณะกรรมการประสานงานรวม 3 ฝ่าย (คณะรัฐมนตรี สภานิติบัญญัติแห่งชาติ และสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ) ในการประชุมครั้งที่ 22/2559 เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2559 และคณะกรรมการประสานงานรวม 3 ฝ่ายได้มีมติและประเด็นข้อสังเกต พร้อมส่งร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. ตามที่สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศมาให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพิจารณาดำเนินการตามหนังสือคณะกรรมการประสานงานรวม 3 ฝ่าย ด่วนมากที่ นร 0404 คนป./ว 13726 ลงวันที่ 9 ธันวาคม 2559

ตามที่มาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับรัฐพึงจัดให้มี

การรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชนและนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายทุกขั้นตอน มีประเด็นการแสดงความเห็นอาจแสดงความคิดเห็นเป็นรายประเด็น หรือรายมาตราก็ได้ ตั้งแต่วันที่ (16 พฤษภาคม 2560) ถึงวันที่ 31 พฤษภาคม 2560 เพื่อนำความคิดเห็นดังกล่าวมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายในขั้นตอนต่อไปของพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ป่าชุมชน พ.ศ.

สรุปแนวความคิดการจัดตั้งป่าชุมชนได้ดังนี้ (สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้, <http://new.forest.go.th/community/community-forest-bill/>)

วัตถุประสงค์

1. ต้องการอนุรักษ์
2. มีการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืน
3. ส่งเสริมวัฒนธรรมที่หลากหลายของชุมชนในการอนุรักษ์ป่า
4. ฟื้นฟูโดยการปลูกป่าทดแทน
5. เสริมสร้างความร่วมมือทุกภาคส่วน

โครงสร้างหลักคือ

1. พื้นที่ใดบ้างที่จะกำหนดเป็นป่าชุมชน
2. ใครเป็นผู้ขอเข้าจัดการป่าชุมชน
3. มีการตรวจสอบอย่างไรและใครเป็นผู้ตรวจสอบ
4. ใครจัดการป่าชุมชน
5. มีวิธีการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืนอย่างไร
6. หากผิดเงื่อนไขจะมีการเพิกถอนอย่างไร
7. การกระทำผิดจะมีบทลงโทษอย่างไร

วิธีชาวบ้านกับพื้นที่ป่าชุมชน

ชาวบ้านจะดำเนินการรักษาป่าของตนเอง โดยจำแนกป่าที่ชุมชนพึ่งพาออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามแต่วัตถุประสงค์ในการจัดการ เช่น ป่าต้นน้ำ ที่จะสงวนให้เป็นพื้นที่ต้นน้ำ ป่าพิธีกรรม ป่าช้า ป่าศักดิ์สิทธิ์ ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมร่วมกัน ป่าใช้สอยทั่วไป และอื่น ๆ อีกมาก ชุมชนแต่ละแห่งจะจำแนกประเภทป่าไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม สภาพนิเวศ และเงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ (ป่าชุมชนกับสังคมไทย <http://www.recoftc.org>basic-page>)

แต่ไม่ว่าจะเป็นชุมชนภูมิภาคไหนก็ตาม ชุมชนจะใช้ประโยชน์จากป่าในทุกพื้นที่ แต่จะใช้อย่างไร หนักเบาแค่ไหนขึ้นอยู่กับประเภทป่าที่ชุมชนจำแนก ชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีความคิดแบ่งแยกพื้นที่ตายตัวว่าเป็นพื้นที่อนุรักษ์ห้ามใช้สอย หรือเป็นพื้นที่ป่าใช้สอยที่ใช้สอยอย่างเดียวไม่ต้องอนุรักษ์ แต่ทุกพื้นที่ป่าของชุมชนล้วนมีการใช้สอยในเชิงอนุรักษ์ เช่น พื้นที่ป่าต้นน้ำของชุมชนที่มีข้อห้ามเข้มงวดที่สุด แต่ก็ยังสามารถให้ชาวบ้านเก็บผักสมุนไพรที่ไม่กระทบต่อสภาพป่า

การดูแลรักษาป่าของชาวบ้านกระทำผ่านสถาบันหรือองค์กรในชุมชน ซึ่งอาจจะเป็นองค์กรที่ชาวบ้านจัดตั้งขึ้น

มาเพื่อการนี้โดยเฉพาะ เป็นคณะกรรมการป่าชุมชนประจำหมู่บ้านหรือตำบล หรือใช้องค์กรที่มีอยู่เช่นคณะกรรมการหมู่บ้าน ตำบล หรือเป็นสถาบันทางประเพณี เช่น สถาบันผู้อาวุโส สถาบันความเชื่อ วัด และอื่น ๆ เพื่อทำหน้าที่คุ้มครองดูแลป่า เช่น การออกกฎระเบียบเกี่ยวกับการใช้และการลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน การตรวจตราตรวจป่า การทำแนวกันไฟ การสงวนกันพื้นที่บางแห่งที่เป็นป่าอนุรักษ์ ชุมชนไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สภาพ หรือสงวนให้เกิดการฟื้นตัว การกำหนดวิธีการใช้ทรัพยากรในป่า เช่น จะใช้ประโยชน์จากต้นไม้ส่วนไหน อย่างไร เวลาไหน จำนวนเท่าใด โดยใคร ที่จะไม่เกิดผลกระทบต่ป่า และจะใช้ทรัพยากรเหล่านี้อย่างไรให้เกิดความเป็นธรรมในชุมชน เอื้ออำนวยต่อคนยากจนในชุมชนด้วย

สรุป

ป่าชุมชน (Community Forest) เป็นวิถีปฏิบัติและเป็นการปรับตัวของการจัดการทรัพยากรภายในชุมชนในการช่วยลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในชุมชน จากการถูกแย่งชิงทรัพยากรเพื่อการพัฒนาประเทศ และเป็นแนวทางหนึ่งในการรักษาพื้นที่ป่าและความสมบูรณ์ของนิเวศป่าไม้ เพื่อให้ระบบนิเวศคงความสมดุล เนื่องจากป่าชุมชนเป็นกลไกที่สำคัญที่เป็นช่องทางให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ จัดการ ฟื้นฟูให้ป่ามีความสมบูรณ์เพิ่มขึ้น และมีการใช้ทรัพยากรและผลผลิตจากป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความมั่นคงแห่งชีวิตของคนในชุมชน ดังนั้น เมื่อคนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจึงไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นฐาน และที่สำคัญยิ่งคือเพิ่มความสามารถให้กับมนุษย์ได้เรียนรู้การอยู่อย่างสมดุลกับธรรมชาติและดำรงชีพอยู่ได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้ การวางแผนจัดการป่าชุมชน และการจัดตั้งกลไกเพื่อจัดการป่าชุมชนของชาวบ้าน หรือคนในชุมชนนั้นเกิดขึ้นมาได้ด้วยการวางแผนร่วมกันของคนในชุมชนที่ต้องมีส่วนร่วมของสมาชิกอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก:

<http://new.forest.go.th/community/community-forest-bill/>, สืบค้นปี 2561.

มาตรฐานการพัฒนาป่าชุมชน กรมส่งเสริมการปกครอง

ส่วนท้องถิ่น. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก: http://www.dla.go.th/work/e_book/eb1/std210550/26/6.pdf, สืบค้นปี 2561.

ป่าชุมชนกับสังคมไทย. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก: <http://www.recoftc.org>basic-page>, สืบค้นปี 2561.

ทฤษฎีการพัฒนาฟื้นฟูป่าไม้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ.

ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก: [http://www.chaipat.or.th/site_content/68-4/254-theory-deve;p\[ed-forest-restoration.html](http://www.chaipat.or.th/site_content/68-4/254-theory-deve;p[ed-forest-restoration.html), สืบค้นปี 2561.

ความเข้าใจพื้นฐานเรื่องป่าชุมชน. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก:

www.prachathai.com/journal/2005/11/6266, สืบค้นปี 2561.